"अध्यापयामास पितॄन्" मनुः णिच्-सन्। अध्यापिपयिषति-ते अधिजिगापयिषति-ते केवलात् सन्। अधिजिगांसते। अध्यापकः अध्यापकशब्दे उदा०अध्यापितः "अध्यापितस्यौशनसापि नीतिम्" कुमा०। "भृतकाध्यापको यश्च भृतकाध्यापितस्तथा" मनुः।

इङ्ग पु० इगि भावे घञ्। १चलने कम्पने २इङ्गिते च। कर्त्तरि अच्। ३जङ्गमे "त्वया सृष्टमिदं सर्व्वं यच्चेङ्गं यच्च नेङ्गति" भा०व०४२अ०। ४अद्भुते च त्रि० मेदि०।

इङ्गन न०इगि भावे ल्युट्। १इङ्गिते २चलने ३ज्ञाने च। णिच्-ल्युट्। ४चालने। "उपांशुसवनस्यानिङ्गनश्रुतेः" कात्या० १०'१,६, यतउपांशुसवनस्यानिङ्गनमचालनम् श्रूयते "अनिङ्ग्यमानानि सुरे आतृतीयसवनात्" श्रुतिः। कर्क०। युच् इङ्गना प्यत्र स्त्री।

इङ्गि(ड)ल पु०इगि-इलच् वा लस्य डः। इङ्गुदवृक्षे। "वीरणतूलमिश्रमिङ्गिड़प्रपुटेन जुहोति" श्रुतिः।

इङ्गित न० इगि-भावे क्त। १चलने २हृद्गतभावावेदके चेष्टाविशेषे "इङ्गितं हृद्गतो भावः इति" सज्जनोक्ते ३हृदयस्थे भावे। "अगूढ़सद्भावमितीङ्गितज्ञया" कुमा० "बाह्यैर्विभावयेल्लिङ्गैर्भावमन्तर्गतं नृणाम्। स्वरवर्णेङ्गिताकारैश्चक्षुषा चेष्टितेन च" मनुना तस्य अन्तर्गतभावावेदकत्वमुक्तम्। "तत्र स्वरो गद्गदादिः, वर्णोऽस्वाभाविकः इङ्गितं स्वेदवेपथुरोमञ्चादि" व्यव०त० रघु०। "स विद्यादस्य कृत्यानि निगूढेङ्गितचेष्टितैः" आकारमिङ्गितं चेष्टां भृत्येषु च चिकीर्षितम्" "इङ्गिताकारचेष्टाज्ञं शुचिं दक्षं कुलोद्भवम्" मनुः। "तस्य संवृतमन्त्रस्य गूढाकारेङ्गितस्य च" रघुः। कर्त्तरि क्त ४चलिते त्रि०।

इङ्गु पु० इङ्गति चलत्यनेन इगि-उण्। रोगे।

इङ्गुद पु० इङ्गुः रोगस्तम् द्यति दो-क। १तापसतरौ "इङ्गुदः कुष्ठभूतादिग्रहव्रणविषक्रमीन्। हन्त्युष्णः श्वित्रशूलघ्नस्तिक्तकः कटुपाकवान्" भाव०प्र०। गौरा० ङीप् इङ्गुदीत्यप्यत्र स्त्री। "ताइङ्गुदीस्नेहकृतप्रदीपम्" रघुः तस्याःफलम् अण् प्लक्षादि०न लुक्। ऐङ्गुदं तत्फले न०। अस्याः पर्य्यायद्वारा लक्षणं दर्श्यते। हिङ्गुपत्रता विषहारिता वातनाशकता तैलफलत्वम् तीक्ष्णकण्टकता पूतिगन्धिता क्रोष्टुफलत्वम्। २ज्योतिष्मतीवृक्षे पु०रत्नमा०।

इङ्ग्रेज पु० इङ्ग्यते भोगार्थम् इगि-रन् इङ्ग्रः लण्ड्रदेशस्तत्र जायते जन-ड अलुक् समा०। लण्ड्रस्थजने। "पूर्व्वाम्नाये नवशतं षड़शीतिः प्रकीर्त्तिताः। फिरङ्गभाषया मन्त्रास्तेषां संसाधनात् कलौ। अधिपामण्डलानाञ्च संग्रामेष्वपराजिताः। इङ्ग्रेजाः नवषट्पञ्च लण्ड्रजाश्चापि भाविनः" मेरुत० २३प्रकाशे।

इच्छक पु० इच्छा+अस्त्यत्रेत्यर्थे अच् इच्छंकमिव रसोऽस्य कप्। (टावालेबु) इति ख्याते १वृक्षे। अस्त्यर्थे अच् स्वार्थे कन्। २इच्छायुक्ते त्रि०।

इच्छा स्त्री इष-भावे श। इदं मे भूयादिति वेदान्तादिमते मनोधर्मभेदे सुखतत्साधनविषयचित्तवृत्तौ न्यायमते, सुखादिज्ञानेन तत्साधनत्वज्ञानेन च जायमाने इदं मे भूयादित्येवंरूपे आत्मधर्म्मे २अभिलाषे च। "आत्मजन्या भवेदिच्छा इच्छाजन्या भवेत् कृतिः। कृतिजन्या भवेच्चेष्टा चेष्टाजन्या भवेत् क्रिया" न्यायसिद्धान्तः। "कामः संकल्पोविचित्सा श्रद्धाऽश्रद्धा धृतिरधृतिर्ह्रीर्धीर्भीरित्येतत् सर्व्वं मन एवेति" श्रुतेः मनोधर्म्मत्वमिति सांख्यवेदान्तिनः। "विगतेच्छाभयक्रोधाः" गीता "जन्मनि क्लेशबहुलं किं न दुःखमतः परम् इच्छासंपद्यतो नास्ति यत्रेच्छा न निवर्त्तते" हिता०। "नीतो रात्रिः क्षणइव मया सार्द्धमिच्छारतैर्या" मेघ०। "महीं महेच्छः परिकीर्य्य सूनौ" "विषमप्यमृतं क्वचिद्भवेदमृतं वा विषमीश्वरेच्छया" रघुः। "योऽहिंसकानि भूतानि हिनस्त्यात्मसुखेच्छया" "देवदत्तां पतिर्भार्य्यां विन्दते नेच्छयात्मनः" "लक्षं शस्त्रभृतां वासाद्विदुषामिच्छयात्मनः" इति च मनुः। "स्वेच्छया विभजेत् सुतान्" दायभा०स्मृतिः। सा च द्विविधाफलोपायरूपविषयभेदात् यथाह भाषा० "सुखन्तु जगतामेव काम्यं धर्म्मेण जन्यते। अधर्म्मजन्यं दुःखं स्यात् प्रतिकूलं सचेतसाम्। निर्दुःखत्वे सुखे चेच्छा तज्ज्ञानादेव जायते। इच्छा तु तदुपाये स्यादिष्टोपायत्वधीर्यदि। चिकीर्षा कृतिसाध्यत्वप्रकारेच्छा च या भवेत्। तद्धेतुः कृतिसाध्येष्टसाधनत्वमतिर्भवेत्। बलवद्द्विष्टहेतुत्वमतिः स्यात् प्रतिबन्धिका। तदहेतुत्वबुद्धेस्तु हेतुत्वं कस्यचिन्मते"। व्याख्यातं च मुक्ता०। 'इच्छा हि फलविषयिणी उपायविषयिणी च। फलन्तु सुखं दुःखाभावश्च। तत्र फलेच्छां प्रति फलज्ञानं कारणम्। अतएव स्वतः पुरुषार्थः सम्भवति। यज्ज्ञातं सत् स्ववृत्तितयेष्यते स स्वतः पुरुषार्थ इति तल्लक्षणात्। इतरेच्छानधीनेच्छाविषयत्वं फलितोऽर्थः। उपायेच्छां प्रतीष्टसाधनताज्ञानं कारणम्। कृतिसाध्यत्वप्रकारिका कृतिसाध्यक्रियाविषयिणीच्छा चिकीर्षा पाकं कृत्या साधयामीति तदनुभवात्।